

Ponovno o kontrolni metodi v gozdnogospodarskem načrtovanju

Franc GAŠPERŠIČ*

Izvilleček:

Gašperšič, F.: Ponovno o kontrolni metodi v gozdnogospodarskem načrtovanju. *Gozdarski vestnik*, št. 5-6/2001. V slovenščini, cit. lit. 37.

Prispevek je nadaljevanje razprave o temeljnih osnovah načrtovanja na principih kontrole. Izstopa sporno pojmovanje gozdnogojitvenih ciljev. Koncept kontrolne metode je v prispevku osvetljen in podprt z nekaterimi elementi teorije evolucije in evolucijske spoznavne teorije. Prikazane so posledice napačnega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev pri načrtovanju sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, izvedbi načrtovanega in kontroli (nadzoru) izvedbe.

Ključne besede: gozdnogospodarsko načrtovanje, kontrolna metoda, gozdnogojitveni cilj, sonaravno gospodarjenje z gozdom.

1 UVOD IN OPREDELITEV PROBLEMA

Pričujoča razprava se nanaša na koncept načrtovanja na principih kontrole, kjer posebej izstopa vprašanje ustreznega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev. Polemika o tem ima že svojo zgodovino. Začela se je v okviru komisije, ki je leta 1985 obravnavala načrt za postojnsko gozdnogospodarsko območje. Predstavniki Gozdnega gospodarstva Postojna so takrat vztrajali na enotno (nediferencirano) oblikovanih gozdnogojitvenih ciljih in smernicah po območnih gospodarskih razredih, ne glede na zelo različne možnosti v družbenih (velika državna posest) in zasebnih (zelo razdrobljena posest) gozdnih tega gozdnogospodarskega območja. Temu je bila takrat (1986) namenjena celo izredna seja strokovne komisije za obravnavo območnih gozdnogospodarskih načrtov, vendar je ostalo to vprašanje tudi po seji nerazčiščeno. Strokovna poročevalca sva v Zaključnem poročilu o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji (GAŠPERŠIČ / KOTAR 1986) posebej poudarila, da je vprašanje diferenciranja gozdnogojitvenih ciljev na družbene in zasebne gozdove v svojem bistvu povezano z njihovim dinamičnim pojmovanjem, t. j. z njihovo spremenljivostjo s časom.

O posledicah statičnega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev kot nečem relativno končnem sem v naslednjih letih posebej opozarjal (GAŠPERŠIČ 1988, 1989). Kljub temu je bilo takšno pojmovanje gozdnogojitvenih ciljev vključeno v predlog sistema za gozdnogospodarsko načrtovanje v Sloveniji (VESELIČ / GOLOB 1994). Na posvetovanju v okviru Zveze gozdarskih društev Slovenije sem to miselnost kritiziral in v razpravi, ki je izšla še isto leto (GAŠPERŠIČ 1994), opozarjal, da gre za širše vprašanje, ki posega v samo

idejno zasnovano koncepta načrtovanja. Gozdnogojitveni cilj je temeljno izhodišče pri načrtovanju razvoja gozdov, zato se z njegovim pojmovanjem razodeva tudi določen idejni pristop k načrtovanju. Na argumente in opozorila o posledicah takega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev ni bilo nobenih reakcij. V interesu strokovnjakov na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter centrale Zavoda za gozdove Slovenije, ki so bili zadolženi za oblikovanje Pravilnika o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih, bi moralo biti, da bi očitni spor v pogledih predhodno temeljito razčistili, saj spor med šolo in prakso, ne glede na to, kdo ima tu prav, gotovo ne more biti koristen. Oddelek za gozdarstvo BF, ki edini na raziskovalnem in pedagoškem področju razvija to strokovno področje in ki je odigral pomembno vlogo pri zadnjih dveh obnavah območnih načrtov, leta 1994 iz nerazumljivih razlogov ni bil vključen v strokovno komisijo za oblikovanje novega pravilnika o gozdnogospodarskih načrtih. Ignorirali so tudi mnenje Oddelka za gozdarstvo BF (1997) pri osnutku pravilnika. Leta 1998 je ta miselnost, ki je celo v nasprotju z veljavnim Zakonom o gozdnih, preprosto postala predpisana obveznost v obliki Pravilnika o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (Ur. list, št. 5, 1998), po katerem poteka tudi sedanja obnova območnih gozdnogospodarskih načrtov v Sloveniji.

Z zahtevo (pravilnik) o določitvi »optimalnega modela gozda« ter časa, v katerem naj bi bil gozdnogojitveni cilj realiziran, je gozdnogojitvenemu cilju nedvomno odvzet njegov dinamičen (razvojen, spremenljiv, prehoden) značaj, tj. njegova povezanost (odvisnost) z razvojem gozda in njegovega družbenega okolja (zlasti sprememba zahtev in potreb do gozdov). Pri tem je treba vedeti, da je t. i. obdobje doseganja tudi manj zahtevnih ciljnih stanj v gospodarskem razredu objektivno zelo dolgo, enako je dolžini proizvodnega

* prof. dr. F. G., univ. dipl. inž. gozd., Na grivi 14, Dragomer, SLO

obdobja. Za ciljno preoblikovanje gozdov v vseh razvojnih fazah je pač potreben celoten obrat. S tem se natančno kaže, za kakšen način razmišljanja gre. Takšno statično pojmovanje gozdnogojitvenih ciljev zanika koncept načrtovanja na principu kontrole v njegovi temeljni, kognitivni funkciji stalnega učenja in prilagajanja na novo nastale ali spoznane razmere in možnosti.

Pravilnik je v očitnem neskladju s konceptom načrtovanja, ki ima v Sloveniji že nad stoletne korenine in ki se ga je vztrajno razvijalo v zadnjih 50 letih, tako da je postal neločljiv člen doktrine sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Kritiziran koncept je tudi v nasprotju s programom študija tega področja na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire na BF.

Večkrat je bilo poudarjeno (GAŠPERŠIČ / KOTAR / WINKLER 1992, GAŠPERŠIČ / KOTAR / MLINŠEK / POGAČNIK 1993, GAŠPERŠIČ 1994, 1995, 1996), da je načrtovanje sonaravnega gospodarjenja z gozdovi najprej problem drugačnega načina razmišljanja. Star način razmišljanja je po Vestrovem mnenju (1993) največkrat vzrok, da načrtovanje v kompleksnih dinamičnih sistemih tako pogosto pelje v slepo ulico in celo v katastrofo.

Problem menjave načina razmišljanja oziroma uveljavljanja nove paradigme v naravoslovju, kot opozarjajo številni avtorji (BATESON 1996, 2000, CAPRA 1994, JANTSCH 1992, POPPER 1998, PRIGOGINE / STENGERS 1993, VESTER 1993 in drugi), je zlasti v:

- preobratu v odnosih med delom in celoto sistema;
- premiku od statičnega zasledovanja struktur k doje-manju procesov v kompleksnih naravnih sistemih;
- preobratu od enodimenzionalnega, linearnega ali celo birokratskega načina razmišljanja pri ravnanju s kompleksnimi naravnimi sistemi k integralnemu in notranje prepletenemu;
- zavedanju dejstva, da naše znanje o kompleksnih naravnih sistemih ni neka zaključena celota, ampak je, kot pravi POPPER (1998), le domnevno (verjetnostno) in pogosto tudi zelo pomanjkljivo znanje.

V tem sestavku nameravam razpravljati o vzrokih po mojem mnenju spornega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev. V uvodu obsežne razprave z naslovom Organsko-probabilistični koncept v načrtovanju sonaravnega gospodarjenja z gozdovi (GAŠPERŠIČ 1994) sem omenil, da bi lahko imela naslov **Ponovno o kontrolni metodi v gozdnogospodarskem načrtovanju**. S tem sem že takrat želel poudariti, da je spor glede gozdnogojitvenih ciljev problem nerazumevanja teme-

ljnega (idejnega) koncepta načrtovanja na principih kontrole.

Gledano skozi evolucijsko spoznavno teorijo (POPPER 1998) se mora vsaka miselnost, hipoteza, teorija, pa tudi neka konkretna rešitev problema izkazati v konkurenci (selekciji) z ostalimi. Da se spremeni ustaljeni načini razmišljanja je včasih koristno stvari pripeljati tudi do absurda. To je lahko pozitiven pomen te že 15 let trajajoče polemike. Vzeti jo moramo kot koristen izziv za nadaljnje razmišljanje o ideji kontrolne metode v gozdnogospodarskem načrtovanju. Prepričan sem, da jo lahko slovensko gozdarstvo glede na dolgo tradicijo (nad 100 let) in pridobljene izkušnje v zadnjih 50 letih uspešno naprej razvija in z njo bogati sonaravno gospodarjenje z gozdovi.

2 NAČRTOVANJE KOT EVOLUCIJSKI PROCES ISKANJA BOLJŠIH MOŽNOSTI

Gozd je izjemno kompleksen evolucijski sistem, zato mora imeti usmerjanje njegovega razvoja, tj. načrtovanje, pomembna fundamentalna izhodišča tudi v sodobni teoriji evolucije, sedaj poznani pod pojmom neodarwinistična sinteza, in v evolucijski spoznavni teoriji. Konkretno prihajajo ta izhodišča do veljave v obliki t. i. sistemsko-evolucijskega pristopa k načrtovanju.

Po Vollmerju (RIEDEL1981) in Riedelu (1990) oblikuje evolucijska teorija s svojo fundamentalno razlagalsko sposobnostjo danes eno najpomembnejših zgradb našega mišljenja, iz nje izpeljana evolucijska spoznavna teorija pa naj bi napravila pravi kopernikanski obrat. Gotovo je koristno preveriti način našega razmišljanja v gozdnogospodarskem načrtovanju z evolucijsko spoznavnega vidika. V temeljnih zakonitostih evolucije (razvoja) je namreč možno direktno ali po analogiji prepoznati tudi globlji značaj načrtovanja na principih kontrole in znotraj tega tudi pravi značaj gozdnogojitvenih ciljev.

2.1 Temeljne zakonitosti evolucije

Na tem mestu lahko le opozorim na obsežno literaturo (BATESON 1996, 2000, BINNIG 1997, CAPRA 1994, EIGEN / WINKLER 1996, JANTSCH 1992, LJAPUNOV 1984, LORENZ 1973, MONOD 1977, OVČINNIKOV 1984, POPPER 1998, 1999, 2000, POPPER / LORENZ 1994, PRIGOGINE / STENGERS 1993, RIEDEL 1975, 1981, 1990, VOLKENŠTEJN 1984, WESSON 1995) in iz nje naštejemo le nekatere temeljne zakonitosti evolucije:

- Vsa živa bitja »so stalno zaposlena z reševanjem problemov svojega preživetja«, zato so stalno aktivna,

- iščejo nek boljši svet, poskušajo izboljšati svoj položaj in so pri tem ustvarjalna. Ta njihova aktivnost prihaja iz njihove notranjosti, je odraz njihove samoorganizacijske sposobnosti. Življenje si namreč vedno močnejše samo oblikuje svojo prihodnost.
- Evolucija je zgodovina preteklosti, vendar tudi program prihodnosti, ki pa se kaže le v obliki bolj ali manj prepoznavnih vzorcev razvojnih tendenc.
 - Temeljni mehanizem evolucije je preprosto razločljiv z **naključnostjo in množičnostjo mutacij (variacij)** ter z **nujnostjo (zakonitostjo) selekcije (izbora)**. Z vsako mutacijo se odpirajo nove možnosti za razvoj, da pa do njih tudi dejansko pride, odloča selekcija z izborom najsposobnejših.
 - Evolucija ima **fraktalno strukturo**, vgrajena je ena v drugo in zgrajena zaporedno (ena za drugo). Fraktalna struktura pomeni, da so znotraj neke evolucije ponovno evolucije in v teh ponovno evolucije itd., (npr. biosferna raven, ekosistemska, populacijska, organizmična, celična in končno molekularna raven). Evolucije ni mogoče razumeti brez pojasnitve njenih procesov na molekularni in celični ravni, kjer z replikacijo (kopiranjem) v molekuli DNK **nastajajo mutacije**, ter koevolviranja med mikro in makro ravni, na kateri **se uresničuje selekcija**. S koevolviranjem (sorazvijanjem) postajajo interakcije med organizmi vedno bolj zapletene, tako da organizmi skoraj neskončno mnogotero vplivajo zaporedoma drug na drugega. Zaradi mnogoterih povratnih zvez so evolucijske poti zelo zapletene.
 - Evolucija je principiarno odprta (v prihodnost) in nepredvidljiva, sama si sproti določa svojo lastno dinamiko in smer, torej nič ni vnaprej ciljno usmerjenega, in vendar je vsaj v grobem prepoznaven nek razvojni vzorec (razvojna tendenca), posameznosti tega vzorca pa so nepredvidljive. Evolucija je odprta tudi v razvoju svojih **pravil igre**, s čimer prerašča v **metaevolucijo** oziroma v **evolucijo evolucijskih procesov**. Zaradi tega je v strogem pomenu besede težko govoriti o naravnih zakonih, vsaj ne v takem smislu kot v fiziki. Gregory BATESON (1996) v enem svojih metalogov pravi: »Življenje je igra, katere smoter je odkriti pravila te igre, ki pa se stalno menjujejo in ostajajo neodkrita.«
 - Poti naravne evolucije torej ni mogoče zanesljivo predvideti, element naključja (slučajnosti) je tu zelo močan. Bifurkantna narava (razvejitev njenih razvojnih poti) označuje situacije v njenem razvoju, kjer se tudi najmanjše razlike in neznatne fluktuacije v ugodnih pogojih lahko razširijo na celoten sistem in ustvarijo nov režim funkcioniranja. Pomembno vlogo v evoluciji imajo kaotični procesi.
 - Evolucija ni le nepredvidljiv in nepovraten, ampak tudi divergenten proces. Divergentnost evolucije nazorno prikazuje t. i. evolucijsko drevo (POPPER 1998), ki se, začeniši z makromolekulo in živo praelico, vedno bolj razrašča.
 - Evolucija teži k vedno večji kompleksnosti, je zgodovina razvijajoče se kompleksnosti. Pod kompleksnostjo neke dinamične strukture razumemo zlasti njeno sposobnost ustvarjanja prehodov iz stanja v stanje, torej **sposobnost razvijanja** v spreminjajočih se pogojih in hkrati soustvarjanja teh pogojev. Z rastočo kompleksnostjo nastajajo v bioloških sistemih nova razmerja in s tem osnove za integracijo novih členov v sistem. Čim kompleksnejša je neka živa dinamična struktura oziroma sistem, tem bolj endogena (sistemu lastna) je njena oz. njegova samoorganizacijska moč. Razvojne poti se same oblikujejo in regulirajo. Čim bolj zaidemo v prihodnost, vse bolj vidimo, da trajanje pomeni invencijo, ustvarjanje novih oblik, kontinuirano elaboracijo absolutno novega (PRIGOGINE / STENGERS 1993).
 - Evolucija je gigantski in zelo strukturiran **učni proces**. Konrad Lorenz meni, da je življenje proces pridobivanja spoznanj (RIEDEL 1981). Tako je nastala evolucijska spoznavna teorija. Popper in Lorenz (1994) ugotavljata: »Življenje je postopek iskanja, opazovanja, učenja, življenje se nečesa loteva, nekaj tvega, pač eksperimentira. Življenje je tudi postavljanje hipotez, teorij, dogem, doktrin in preverjanje njihove veljavnosti, življenje je tudi avantura, tvega, da bi si pridobilo nove možnosti.«
 - Zelo zanimiva in vabljiva je primerjava **evolucije idej** z evolucijo žive narave. Ideje namreč obdržijo podobne lastnosti kot živi organizmi. Velja tudi isti mehanizem evolucije, tj. **naključnost in množičnost mutacij** (novih idej) ter **zakonitost njihove selekcije**, kar je hkrati osnova evolucijske spoznavne teorije.
 - Evolucija ni nek posamezen proces, ampak konglomerat interakcij. Interakcije pa se spreminjajo, ko postaja organizem v svoji strukturi, v svojih potrebah in odnosih do ostalih organizmov in do svojega fizičnega okolja kompleksnejši. Človeška civilizacija npr. ni nobena končna točka, ampak, kot pravi WESSON (1995), le odskočna deska v neznanu, je največja vrednota človeštva, da odloča o svoji usodi, in če bo dovolj modro, lahko oblikuje svojo lastno evolucijo.

2.2 Pri delu z gozdom ni boljše možnosti, kot sprejeti pravila igre naravne evolucije (razvoja) gozda

Erich JANTSCH (1992) pravi: »Raziskati je treba način, kako naj človek znotraj evolucije, torej ne dualistično, ampak kot njen akter deluje. Evolucijsko vede ne pomeni izključitve našega razmišljanja in pasivne vdaje v usodo, ampak nasprotno, intenziven in koordiniran pristop vseh naših duševnih sposobnosti, s katerimi razpolagamo na tej stopnji evolucije, torej **koevolviranje** (sorazvijati se oziroma se učiti sproti ob vedno novih problemih, ki jih prinaša razvoj).«

Načrtovanje razvoja v živih sistemih je **proces iskanja boljših možnosti**. Jantsch (1992) govori o **evoluciji primernem načrtovanju** (*evolutionsgerechte Planung*) in tu vključi pojem t. i. **evolucijske etike**. Splošno jo definira kot **evoluciji primerno obnašanje**. Po njegovem naj bi etika sploh nastala z evolucijo, bila integralni aspekt evolucije, njen razvoj pa naj bi potekal načeloma odprto. Na vsaki razvojni stopnji pride v igro neka nova etika in nek nov mehanizem za njeno uveljavljanje. Človek ima možnost in dolžnost prevzeti evolucijsko odgovornost po načelu: »**Ne ravnati proti evoluciji, ampak z njo.**«

Monod (1977) pravi, da je človekova vloga pri ravnanju z zelo kompleksnimi naravnimi sistemi podobna vlogi katalizatorja v kemijskih procesih, kjer je narava mojster, človek pa je v vlogi pomočnika (katalizatorja). Podobno misel razvije Binnig (1997). Pravi, da se je treba pustiti podučiti od narave, podobno kot velja pravilo za dobrega menedžerja: **Vodi in se pusti voditi**.

Koncept načrtovanja na principih kontrole je s spoznavnega vidika pravzaprav **proces našega koevolviranja z naravo gozda in njegovega družbenega okolja**. V praksi gozdnogospodarskega načrtovanja ima obliko stalne spremljave gospodarjenja in razvoja gozdov ter družbenega okolja. To je kreativni proces neprestanega učenja, tj. iskanja boljših rešitev razvojnim problemom.

3 NAČRTOVANJE NA PRINCIPIH KONTROLE KOT PROBLEM PREMAGOVANJA STAREGA NAČINA RAZMIŠLJANJA

Bistvo nesporazuma v pojmovanju gozdnogojitvenih ciljev in preko njih tudi koncepta načrtovanja na principih kontrole je v problemu drugačnega načina razmišljanja, tj. v prehodu od statike k dinamiki, od stanj k dogajanjem. Gre za premik v našem razmišljanju od statične strukture k dinamiki razvojnih procesov v gozdu in v njegovem družbenem okolju. V zvezi z

našim spornim vprašanjem gozdnogojitvenih ciljev bi lahko rekli:

Ne statično optimiranje nekih relativno zaključenih in časovno zelo odmaknjenih stanj (gozdnogojitvenih ciljev), ki je glede na zelo kompleksno in dinamično naravo gozda in njegovega družbenega okolja tudi nemogoče, ampak **optimiranje sedanjega (tekočega) upravljalvskega procesa** pri ravnanju z gozdovi, katerega bistveni sestavni del so tudi gozdnogojitveni cilji. Gre tudi za premik pozornosti od odmaknjene prihodnosti na sedanost, tj. za prenos cilja iz odmaknjene prihodnosti v sedanost, v vlogo operativnega cilja.

Optimiranje je izvedljivo pri strojih, industrijskih proizvodnih linijah, tako da odločilne spremenljivke fiksiramo na optimalne vrednosti. In celo taki sistemi so, kot trdi Malik (1996), le na videz stabilni (optimalno funkcionirajo), saj se lahko vedno kaj pomembnega spremeni. Kako naj v takem smislu optimiramo naravo, to, kot pravi Davies (WESSON 1995), »**ogromno urejeno zmešnjavo spontane samoorganizacije**«?

Optimiranje gozdnogojitvenih ciljev v obliki relativno zaključenih in časovno zelo odmaknjenih stanj ne le da zaradi izjemne kompleksnosti, dinamičnosti in odprtosti razvoja ni možno, ampak nam jemlje tudi nujno potrebno **fleksibilnost**, tj. temeljno kakovost pri našem obvladovanju kompleksnosti v razvoju gozda in družbenega okolja. Gozdnogojitveni cilj v obliki nekega statičnega in namišljeno optimalnega stanja je nesprejemljiv.

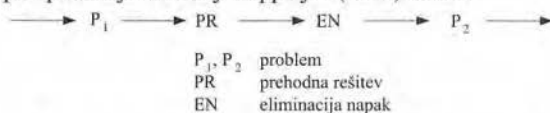
Ker imamo opravka z zelo kompleksno in stalno spreminjajočo se realnostjo, je edina rešitev optimiranje sedanjega (tekočega, prehodnega) upravljalvskega procesa. Rezultat tega pa je prav **fleksibilnost (prilagodljivost)**, tj. tista samoorganizacijska sposobnost, ki je značilna za odprto evolucijo. Na tem sloneč koncept načrtovanja je neke vrste koevolviranje z naravo gozda in družbenega okolja, če pod tem razumemo neprestano reševanje problemov pri gospodarjenju z gozdovi in iskanje boljših rešitev.

Kreativni smo le, če sprejmemo pravila igre evolucije v gozdu in v njegovem družbenem okolju, sicer smo, kot navajata Eigen in Winkler (1996), moteči element. Bistveni sestavni del takšnega fleksibilnega upravljalvskega procesa so tudi gozdnogojitveni cilji.

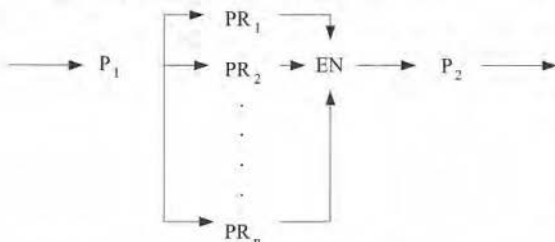
Preobrat v našem razmišljanju od načrtovanja statičnih struktur (gozdnogojitvenih ciljev) k optimiranju upravljalvskega procesa je mogoče dodatno pojasniti s pomočjo **evolucijske spoznavne teorije**.

Spoznavna teorija je z objektivističnega stališča teorija napredka v spoznavanju, torej, teorija kritične diskusije, ocenjevanja in preverjanja domnevnih teorij, pa tudi konkretnih rešitev problemov (POPPER 1998). Znanost se namreč začne s problemom in napreduje h konkurenčnim teorijam, ki jih kritično presoja. Cilj kritične presoje je odkrivanje in eliminacija napak (zmot), je neke vrste **darwinističen izbor** (selekcija). Nove rešitve peljejo k novim problemom in s tem vplivajo na nadaljnji potek evolucije. V dinamiki bioloških procesov ni problemov, ki bi bili rešljivi enkrat za vse večne čase, ampak imamo opravka z neko **dinamično razvijajočo se problematiko**.

Temeljni potek dogodkov po evlucijsko-spoznativni poti prikazuje naslednji Popperjev (1998) model:

Ker pa gre vedno za mnogoterost (množico) raziskovanih variantnih rešitev, je pravilno, če model poteka dogodkov zapišemo v naslednji obliki:

V tej obliki je naša shema primerljiva z neodarwinističnim mehanizmom **mutacij** (PR_1 do PR_n) in **selekcije** (EN).

Reševanje problemov napreduje tako, da se nove rešitve poskusno razvijejo in kontrolirajo skozi eliminacijo napak. V našem primeru je zadnja instanca eliminacije napak oziroma preverjanja ustreznosti gozdnogojitvenih ciljev in ukrepov praksa pri gospodarjenju z gozdovi s **kritično spremljavo gospodarjenja in razvoja gozdov**.

Rešitev nekega problema (P_1) vodi k novemu problemu (P_2). Nastop nove problemske situacije v naravi lahko opišemo kot premeno oziroma spremembo ekološke niše, spremembo v okolju. Z dejstvom, da vsaka sprememba organizma (po analogiji tudi gozda) ali njegovega okolja ustvari nove probleme, je pojasnjeno nepojmljivo bogastvo **vedno prehodnih (začnih) rešitev** (POPPER 1998). Takšno je pač življenje. Prav takšen značaj začasne oziroma prehodne rešitve imajo tudi naši gozdnogojitveni cilji in ukrepi kot sestavni del

kibernetskega upravljaljskega procesa pri načrtovanju razvoja gozdov in gospodarjenja. So rezultat stalnega procesa učenja v dialogu z gozdom in družbenim okoljem ter prilagajanja novo nastalim ali na novo spoznanim razmeram. Zavedati se moramo, da živimo in delamo z objekti v stalno spreminjajoči se realnosti, posledica tega pa so pač večno prehodne rešitve.

Teoretsko razlago spremenjene paradigme oziroma **prehoda od statičnih struktur k dinamični razvojnih procesov** bom ilustriral z dvema primeroma izven naše stroke:

- Vse do šestdesetih let 20. stoletja, so v podjetniškem planiranju in menedžmentu prevladoval okorne metode (JANTSCH 1992, MALIK 1996). Model podjetja je bil, karikirano po Jantschu (1992) »**stroj za pridobivanje denarja**«. S pomočjo anticipiranja in ekonometrije so si izbrali nek cilj v prihodnosti kot fiksno strukturo, h kateri so težili z linearno ekstrapolacijo procesov iz preteklosti. Glede na zelo spremenljive razmere, v katerih podjetje deluje, imenuje DUNN (v: JANTSCH 1992) tak postopek »**utopijsko konstruiranje**«. Na podlagi dosežkov v sistemski teoriji, kibernetiki, teoriji evolucije in evlucijski spoznavni teoriji je prišlo do korenitih sprememb v vzorcih razmišljanja. Za model podjetja so prevzeli **model živega sistema s sposobnostjo preživetja** (Beer v: JANTSCH 1992 in MALIK 1996). Začeli so se z gledovati po naravnih sistemih z visoko stopnjo kompleksnosti in samoorganizacije. Nastale so visoke šole, ki posebej razvijajo evlucijsko načrtovanje (planiranje) in evlucijski menedžment.

- Na zelo dinamičnem, izobraževalnem področju bi danes redko komu prišlo na misel, da bi statično fiksiral (optimiral) **konkretne učne vsebine** (neke vrste optimalen učni načrt) in da ne bi upošteval **procesa stalnega inoviranja znanja** (fleksibilnost!) v smislu izreka: »Učiti se učiti (*Lernen zu lernen*).« Če se vrnemo k prejšnjemu primeru, ugotovimo, da tu nima smisla optimirati neke fiksne **organizacijske strukture podjetja**, saj jo lahko čas (razvoj) hitro povoz, ampak **organiziranost**, ki mora spretno reagirati na izzive časa (razvoja). V obeh primerih gre za ustvarjalen evlucijski proces (za samoorganizacijo). Ta primera sta bila navedena z namenom, da bi se zamislili v nujnost spremenjenega načina razmišljanja pri gozdnogospodarskem načrtovanju.

S prehodom od optimiranja določenih struktur (ciljnih stanj) na **optimiranje upravljaljskih procesov** gozdarji tako rekoč ponovno odkrivamo pri nas že znan koncept načrtovanja, ki ga sedaj označujejo številni

sinonimi: kontrolna metoda (prvoten naziv), načrtovanje na principih dinamičnega usmerjanja (kontrolne) razvojnih procesov, adaptivno (prilagodljivo) načrtovanje, organsko-probabilistično načrtovanje, ekosistemsko načrtovanje (ekosistemski management). Smiselni so tudi sinonimi: evolucijsko ali evoluciji ustrezno načrtovanje, odprto načrtovanje (za razliko od zaprtega v tehniki).

V primerjavi z ekonomisti, ki so krenili na to pot šele pred nekaj desetletji, imamo lahko prijeten občutek, da so stari gozdarji (Gurnaud, Biolley, pri nas Schollmayer) že pred več kot 100 leti, ko še ni bilo sistemske teorije, kibernetike, neodarwinistične razvojne teorije in znanosti o gozdnih ekosistemih, intuitivno prišli do enakih spoznanj in začeli razvijati idejo kontrolne metode v gozdnogospodarskem načrtovanju. Po drugi strani pa niti ni čudno, da se je ideja kontrole pojavila prav pri načrtovanju v gozdu, saj nima pravzaprav nihče opravka s tako izjemno kompleksnim naravnim sistemom.

4 STATIČNO ALI RAZVOJNO POJMOVANJE GOZDNOGOJITVENIH CILJEV

Klasičen primer statičnega pojmovanja ciljev je teorija o normalnem gozdu. Za našo razpravo so posebej zanimive tako imenovane normale za prebiralni gozd (MILETIČ 1954). Profesor Klepac (1997) uporablja zanjč večasih celo naziv optimalne. Gre za model normalne oziroma optimalne strukture prebiralnega gozda, ki naj služi kot cilj gospodarjenju. V Miletičevi (1954) knjigi sem našel podrobno opisanih kar 17 normal najrazličnejših avtorjev (Francozov, Švicarjev, Hrvatov, Srbov, med njimi je tudi Hufnagl). Poskusi oblikovanja takih normal (optimal) so se nadaljevali tudi kasneje, vendar tudi najnovejši ne morejo prikriti svojega statičnega značaja. Njihova edina uporabna vrednost je, da nam služijo kot eden od pripomočkov pri preverjanju stanja gozdov v pogledu trajnosti. Ob statičnem značaju teh normal (optimal) kaže pomisliti na znano tezo v strokovni literaturi, po kateri je prebiralna zgradba v naravi prehodnega značaja, njeno umetno vzdrževanje pa zelo težko ali celo nemogoče.

V pravilniku definirani pojmi: dolgoročni gozdnogojitveni cilj s predvidenim časom, v katerem naj bi bil dosežen, optimalen model oziroma idealno stanje gozda nedvomno predstavljajo statično in vsaj relativno končno stanje, ki je glede na odprto evolucijo (razvoj) gozda in družbenega okolja nesprejemljivo.

V praksi gozdnogospodarskega načrtovanja predstavljajo gozdnogojitveni cilji in ukrepi vzajemno povezano celoto (sistem upravljanja oziroma souprav-

ljanja gozda v njegovem razvoju), zato se statično pojmovanje gozdnogojitvenega cilja v neki meri prenaša tudi na gozdnogojitvene ukrepe.

Cilje gospodarjenja z gozdovi in preko teh tudi gozdnogojitvene cilje ter gozdnogojitvene ukrepe moramo videti v izkoriščanju možnosti, ki jih nudi razvoj gozdnih ekosistemov in njihovega družbenega okolja. Modeli ciljnih gozdov (gozdnogojitveni cilji) nastajajo razvojno (evolucijsko), tako kot nastajajo tudi zahteve in pogoji zanje. Iz tega izhaja naslednja razvojna defnicija za ciljni gozd:

Ciljni gozd je miselni model gozda, ki v določenem prostoru in času v največji možni meri ter gospodarno zadovoljuje družbene potrebe (GAŠPERŠIČ 1989).

Ciljni gozd je torej umetnost možnega v nekem času in prostoru, saj ne moremo početi ničesar izven mej realnih možnosti, te pa nastajajo z razvojem v gozdu in v njegovem družbenem okolju. O tem se lahko prepričamo, če se z razmišljanjem po retrospektivni poti podamo v preteklost pri gospodarjenju z gozdovi. Pomislimo apr. na realno oviro, ki jo še vedno predstavlja posestna meja v drobnolastniškem gozdu (t. i. parcelno gospodarjenje).

Ker imamo opravka z načrtovanjem v evolucijskih sistemih (sistemih sprememb), je treba upoštevati spremembe, ki jih prinaša razvoj, jih tudi vnaprej predvideti in se na ta način vključiti v sooblikovanje prihodnosti. Kreativnost namreč ni nobeno stanje, ampak z razvojem gozda in družbenega okolja povezan proces. Nikoli vnaprej ne vemo, koliko časa bo nek cilj aktualen. Ob obnovah gozdnogospodarskih načrtov ciljev nikoli nekritično ne prevzemamo.

5 CILJ POTREBUJEMO NA ZAČETKU POTI, KONCA NI, SAJ JE PRIHODNOST (RAZVOJ) ODPRTA

V odprti obliki načrtovanja sta tako kot v vsaki odprti evoluciji cilj in smoter na začetku in ne na koncu poti (JANTSCH 1992). Cilj potrebujemo na začetku, za dobro usmerjeno in organizirano delo. Gozdnogojitveni cilj je model gozda, po katerem delamo sedaj, in ne nekaj, kar naj bi nastalo v neki odmaknjeni prihodnosti. Tu je eden bistvenih nesporazumov pravnega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev.

S ciljem, ki naj bi bil realiziran čez 80, 100, 120 let, se uveljavlja neke vrste teleološki pristop, načrtovalen proces pa ostaja neorganiziran za akcijo v sedanjosti. Med nečim, kar naj bi nastalo čez mnogo let, in konkretnim (realnim) modelom za delo danes je velika razlika. Dejstvo je, da imamo in bomo imeli opravka z

antropogeno spremenjenimi gozdovi. Z zagledanostjo v nekaj dolgoročnega, namišljeno optimalnega ali celo idealnega lahko prezremo možnosti, ki jih za oblikovanje in razvoj nudijo gozdovi in procesi v njih danes. Prav v tem pa je velika prednost operativnih gozdnogojitvenih ciljev.

Pri tehničnih sistemih je drugače. Cilji (modeli, načrti bodočih sistemov) doživijo na zaključku poti svojo materialno realizacijo. Razvoj se tu kaže v nastajanju vedno novih sistemov, ko obstoječi zastarijo (pomislite npr. na osebne avtomobile).

Evolucijski sistemi so s svojim razvojem odprti v prihodnost, zato moramo imeti cilj na začetku poti in ga skladno z razvojem gozda in njegovega družbenega okolja, vključno z razvojem našega znanja o gozdu, skrbno prilagajati, torej imeti možnost sooblikovanja prihodnosti.

6 OBLIKOVANJE GOZDNOGOJITVENIH CILJEV JE STVAR DOBRO PREMIŠLJENIH ODLOČITEV - POSTOPEK, KI GA MOČNO PODCENJUJEMO

Temeljni vzrok za to je napačno pojmovanje gozdnogojitvenega cilja. Le kdo naj bi resno, poglobljeno in odgovorno razmišljal o nečem, kar naj bi nastalo čez 80, 100 let? Zato s takšno lahkotnostjo, kar mimogrede, zapišemo gozdnogojitveni cilj in skoraj ne pomislimo, da gre za temeljno odločitev pri oblikovanju gozdov v gospodarskem razredu v območju, ki po površini pogosto presega 10.000 ha. Mislim, da bi se morali tu zgledovati npr. po gradbenikih. Kar pomislimo, koliko dela in odgovornosti je vloženo že v načrt za navadno stanovanjsko hišo, ki se po vrednosti še zdaleč ne more primerjati s tisoči hektarov gozdov v nekem gospodarskem razredu.

V ozadju kratkega zapisa, ki v gozdnogospodarskih načrtih označuje gozdnogojitveni cilj (miselni model mnogonamenskega gozda), bi morala biti vsestranska in poglobljena presoja, po pomenu podobna tisti pri projektiranju tehničnih sistemov.

Oblikovanje gozdnogojitvenega cilja je sinteza, kjer upoštevamo:

- stanje gozdov gospodarskega razreda v širšem smislu, vključno z njihovimi ekološkimi posebnostmi, razvojno naravnostjo ter omejitvami (ovirami), ki jih predstavlja določena posestna struktura;
- gozdnogospodarske cilje, ki integrirajo družbene potrebe in gozdnogospodarske možnosti;
- načelo trajnosti, v praktični obliki zahteve za stabilnost in zanesljivost funkcioniranja tega gozdnega ekosistema;

- ekonomske možnosti.

Nujno je razmišljanje o variantah in izbor najustreznejše. Cilj mora biti realen, tj. oblikovan v mejah realnih možnosti, sicer je neuporaben, tako kot je neuporaben načrt za stanovanjsko hišo, ki bistveno presega naše možnosti. O realnosti gozdnogojitvenih ciljev moramo razmišljati zelo konkretno: vprašati se moramo tudi, ali lahko oblikujemo in vzdržujemo mladostno fazo po drevesni sestavi in kakovosti, kot je predvidena s ciljem, upoštevajoč dejstvo, da teh negovalnih del ni mogoče odlašati v prihodnost. Žal moramo biti realni tudi pri uredničenju zahtev za stabilnost in zanesljivost funkcioniranja gozdov. Z odločitvijo o realnem gozdnogojitvenem cilju smo v mejah možnosti (in nič več) hkrati vgradili tudi elemente za stabilnost in zanesljivost funkcioniranja gozdov določenega gospodarskega razreda.

Tako imenovani dolgoročni gozdnogojitveni cilji so po zahtevnosti pogosto oblikovani nerealno, saj se po njih ne dela, ampak so le utvara v oddaljeni prihodnosti.

7 OD FUNKCIJE GOZDNOGOJITVENEGA CILJA K NJEGOVEMU PRAVILNEMU POJMOVANJU

Natančen vpogled v konkretne funkcije gozdnogojitvenega cilja pri raznih presojah in odločitvah lahko zelo prispeva k njegovemu pravilnemu pojmovanju. Adaptivno pojmovani gozdnogojitveni cilj je model za delo danes in v nedoločeni prihodnosti, je torej operativni (delovni) model, ki se direktno uporablja, uveljavlja kot vođilo, podobno kot gradbeni načrt pri gradnji stanovanjske hiše, seveda v mehkejši obliki. Končno pa tudi sam pojem gozdnogojitveni cilj označuje njegov ožji (konkreten) delovni, tj. gozdnogojitveni značaj, ne pa nekoga pričakovanega stanja v odmaknjeni prihodnosti. Da bi razumeli, kako tak cilj deluje, se moramo po analogiji postaviti v položaj gradbenika izvajalca na gradbišču, ki ima kar naprej v rokah načrt (model stanovanjske hiše = cilj) ter meter in druge merilne pripomočke. Iz načrta dobi vse potrebne dimenzije, materiale v postopku izgradnje in podobno. Za razliko od gradbeništva se gozdnogojitveni cilj le uporablja, uveljavlja, namesto realizira. To tudi zato, ker imamo v večini primerov gozd že tu, za razliko od tehničnega objekta (npr. stanovanjske hiše), ki nastaja na novo in ki se dejansko realizira.

Da bi pojasnili sporno razlikovanje med uporabo in realizacijo gozdnogojitvenega cilja, je nujno na kratko

prikazati njegovo funkcijo v procesih presoje in odločanja pri:

- načrtovanju;
 - izvedbi načrtovanega (pri odkazovanju drevja za posek, gojitvenih delih itd.);
 - kontroli (nadzoru) pravilnosti izvedbe;
 - preverjanju uspešnosti preteklega gospodarjenja ob obnovah načrtov.
- Z vzporeditvijo dejanskega stanja gozdov gospodarskega razreda, strukturiranega po razvojnih fazah in naprej po najrazličnejših informacijah z gozdnogojitvenim ciljem (modelom ciljnega stanja), lahko pri načrtovanju najprej presojamo in nato tudi odločamo, **kaj je treba narediti** v sestojih, upošteva je pri tem njihovo usmerljivost in racionalnost poseganja, ter v veliki meri tudi, **kako to narediti**. Podrobneje o tem procesu presoje in odločanja glej v Gašperšič (1989, 1995 oz. 1997).
- Pri izvedbi načrtovanega (odkazovanju drevja za posek, gozdnogojitvenih delih) nam gozdnogojitveni cilj služi kot konkreten model za oblikovanje sestojev po horizontalni strukturi, drevesni sestavi in načinu mešanja, kakovosti.
- Gradbeniki s pomočjo načrta natančno preverjajo izvedbo. Nam v ta namen služi gozdnogojitveni cilj. Pomislimo, kako neobhoden je gozdnogojitveni cilj pri presoji pravilnosti izvedbe v raznih konfliktnih situacijah, ki postajajo zaradi občutljivosti javnosti do posegov v gozdovih vedno bolj pogoste. V takih primerih se radi postavimo v formalen položaj, da je bilo vse narčeno po potrjenih načrtih, katerih bistveni del so tudi gozdnogojitveni cilji. Zaradi napačnega pojmovanja gozdnogojitvenih ciljev jih naša interna pa tudi inšpekcijska kontrola v ta namen žal skoraj ne uporabljata, sicer pa jih zaradi nereálnosti, ker niso predvideni kot delovni cilji, tudi ne moreta uporabljati. Pogosta so očitna razhajanja, ko je z gozdnogojitvenim ciljem v načrtu, vključno v gozdnogojitvenem načrtu, npr. predvidena razgibana skupinsko raznodobna zgradba sestojev, medtem ko je odkazilo izvedeno v obliki velikopovršinskega uvajanja sestojev v obnovo in nagle dinamike obnavljanja. To navajam le kot primer, ki dokazuje, da je s pomočjo operativnega gozdnogojitvenega cilja mogoče in potrebno po vsebinski oziroma kakovostni plati kontrolirati izvedbo. Namreč ni resnega načrtovanja brez kontrole izvedbe. Toleriranje resnih napak pri izvedbi ali celo odsotnost nadzora povratno zelo prizadene avtoritativnost in celo smiselnost načrtovanja.

- Gozdnogojitveni cilj, čeprav adaptiven (prehoden), nam omogoča presojo premikov v razvoju gozdov konkretnega gospodarskega razreda po drevesni sestavi, kakovosti, sestojni zgradbi, razmerju razvojnih faz, lesni zalogi itd. v ciljno smer in s tem oceno uspešnosti preteklega gospodarjenja z gozdovi ob obnovah načrtov.

8 ADAPTIRANJE GOZDNOGOJITVENIH CILJEV NA NOVE RAZMERE

Nasprotujem brezglavemu spreminjanju gozdnogojitvenih ciljev, če so domišljeno postavljeni, nujno pa je preveriti njihovo ustreznost, in to po istih kriterijih kot pri njihovem oblikovanju. Postopek je enostaven, naslanjamo se na realne pogoje in možnosti ter na najnovejšo znanje o gozdu. Aktualnost (ustreznost) gozdnogojitvenih ciljev traja dalj časa, za nekatere gozdove tudi več desetletij, ne smemo pa jih nekritično sprejeti, ne da bi jih preverili. Cilj se pač nanaša na neko nedoločeno, »le relativno predvidljivo prihodnost«, za katero pa nikoli ne vemo, kakšna bo. Nikoli ne izključujemo neprijetnih presenečenj pa tudi zablod pri sicer premišljenem delu in novili spoznanj, ki nam argumentirano kažejo na drugačno rešitev za gozdnogojitveni cilj. V naštetem so dodatni razlogi, da moramo gozdnogojitvene cilje pojmovati adaptivno (spremenljivo).

9 ZAKLJUČKI

- Zaradi napačno zamišljenih in posledično tudi slabo oblikovanih gozdnogojitvenih ciljev je celoten proces presoje in odločanja pri načrtovanju, izvedbi in nadzoru manj učinkovit. Na vsch teh področjih lahko presojamo in odločamo na podlagi vzporeditve nekega dejanskega stanja gozdov z referenčnim (modelnim) stanjem, ki ga lahko predstavlja le operativni gozdnogojitveni cilj, sicer ostajajo celotno načrtovanje, vključno z gozdnogojitvenim, izvedba in nadzor brez konkretnih meril, brez ustrezne delovnega modela. Da je stvar res takšna, sva se s prof. M. Kotarjem lahko zelo konkretno prepričala pri pregledu območnih gozdnogospodarskih načrtov. Pogosto sva namreč našetela na popolno neskladnost med stanjem gozdov v gospodarskem razredu, gozdnogojitvenim ciljem, smericami (načrtovanimi ukrepi), ctatom ter načrtovanimi gojitvenimi deli, kar je med drugim posledica neustrezne presoje in odločanja pri načrtovanju. To sva zapisala v posamezna poročila o območnih načrtih in v zaključno poročilo (GAŠPERŠIČ / KOTAR 1986). Do podobnih ugotovitev sem prišel tudi pri pregledu številnih načrtov gospodarskih cnot iz raznih območij v Sloveniji.

- Pojem »obdobje za doseg ciljnega stanja« (VESELIČ / GOLOB 1994), ki je tudi predpisan s Pravilnikom o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih, si zasluži več pozornosti. Dejstvo je, da so tudi manj zahtevna ciljna stanja (po drevesni sestavi, načinu mešanja, sestojni zgradbi, kakovosti) v gospodarskem razredu praviloma dosegljiva šele v času dolžine proizvodnega (obratovalnega) obdobja. Po mnenju Veseliča in Goloba (1994) je to tudi časovni horizont, za katerega naj bi opredeljevali gozdnogojitvene cilje. Postavimo se v situacijo listega, ki naj v načrt zapiše gozdnogojitveni cilj, ki bo dosežen čez 80, 100, 120 let, tem bolj če se hkrati zaveda dinamike v razvoju gozda, družbenega okolja (ki je hitrejša) in končno tudi našega znanja in novih spoznanj o gozdu. V še bolj nerodni situaciji se bo znašel ob obnovi tega načrta. Ali naj od prej določenega obdobja preprosto odšteje 10 let? Tisti, ki bodo morali načrtovati po tem pravilniku, bodo gotovo razmišljali o (ne)smiselnosti takega ravnanja. V tako dolgih časovnih obdobjih se spremenijo celo temeljne doktrine pri gospodarjenju z gozdovi, kaj šele gozdnogojitveni cilji. Pomislimo, do kakšnih temeljnih zasukov je prišlo pri gospodarjenju z gozdovi v Sloveniji v zadnjih 50 letih, prihodnost pa bo najbrž še bolj dinamična. Čim pa pomislimo na kakršnokoli spreminjanje tako zamišljenih ciljev, za kar je zelo veliko motivov, smo takoj pri edini alternativi, pri **razvojno (prehodno, spremenljivo) pojmovanih gozdnogojitvenih ciljih**, s čimer pade tudi teza o enotnih gozdnogojitvenih ciljih in smernicah (ukrepih) ne glede na sektor lastništva. Zagotovo pa bi bilo neustrezno, če bi ostali pri pojmovanju ciljev po pravilniku in jih hkrati še spreminjali.

- Trditev pristašev nespremenljivih in enotnih gozdnogojitvenih ciljev, da se številne razlike, posebnosti, v bistvu različne možnosti za razvoj pokažejo v **različnih obdobjih za doseg enotnih ciljev po gospodarskih razredih** (VESELIČ / GOLOB 1994) je nesprejemljiva. Najbolj tipične so razlike, ki jih za gozdnogojitvene cilje predstavlja skrajno razdrobljena zasebna posest, ki v Sloveniji prevladuje. Kdo lahko ignorira temeljno oviro, ki jo gospodarjenju z gozdovi objektivno predstavlja posestna meja (parcelno gospodarjenje) v drobnolastniškem gozdu? Ignoriranje številnih razlik in individualnosti pelje v unificiranje (enotni gozdnogojitveni cilji in smernice) in šabloniziranje, v nasprotje z »evoluciji ustrezno obravnavo« že pri načrtovanju. Če se celo kapitalne razlike lahko »stlačijo« v okvir istega cilja in smernic (ukrepov), čemu bi se potem trudili z diferenciranjem ciljev in ukrepov v detajlu (pri gozdnogojitvenem

načrtovanju)? Namen diferenciranja pa je v izkoriščanju možnosti, ki jih dajejo zelo različen razvoj gozdov in prav tako različne razvojne poti v družbenem okolju. Ali ni čudno, da ekosistemske posebnosti v naravi gozda upoštevamo (spoštujemo), nekaj sistemsko analognega in enako vplivnega v družbenem okolju pa ne?

- Zamisel in oblikovanje gozdnogojitvenih ciljev, tega temeljnega elementa pri načrtovanju razvoja gozdov, kot je predvideno s pravilnikom, ima širše implikacije, ker negira koncept načrtovanja na principih kontrole, tj. na podlagi stalnega učenja in iskanja boljših rešitev, analogno aktivni vlogi evolucije. Takšna miselnost negira temeljne kakovostne zahteve pri načrtovanju v kompleksnih evolucijskih sistemih - **fleksibilnost in adaptivnost**. Če upoštevamo Jantscha (1992) in našo zapriseženost ideji sonaravnega gospodarjenja z gozdovi (celo v Zakonu o gozdovih in v Programu razvoja gozdov v Sloveniji), potem ni nič takega, kar si bolj zasluži oznako »sonaravno in hkrati kreativno« pri gozdnogospodarskem načrtovanju in gospodarjenju z gozdovi sploh, kot neprestano učenje v dialogu z gozdom in družbenim okoljem ter stalno preverjanje našega ravnanja, kar je bistvo kontrolne metode. Brez te spoznavne funkcije je načrtovanje v izjemno kompleksnih gozdnih ekosistemih brez moči. Tako koncipirano načrtovanje je odlično sredstvo in pogoj za razvijanje kritičnega načina razmišljanja in s tem oblikovanja gozdarskega strokovnjaka.

- Na ključnem področju, ki je predmet te kritične razprave, je Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih izdelan v nasprotju z Zakonom o gozdovih (Ur. list, št. 30, 1993).

- Ironija posebne vrste je, da prihaja ta miselnost iz postojnskega gozdnogospodarskega območja. Ob tem je lahko vsem v opozorilo in nauk znana misel iz uvoda h gozdnogospodarskemu načrtu za snežniške gozdove, sestavljenim pod vodstvom H. Schollmayerja (1912), ki za tisti čas naravnost neverjetno sledi evolucijsko-spoznavni miselnosti:

»Z gozdnogospodarskim načrtom zasnovano gospodarjenje z gozdovi ne smemo sprejeti kot zaključeno in nespremenljivo delo, ampak ga je treba tako v njegovih temeljnih načelih kakor tudi v posameznih delih v skladu s časom stalno razvijati in prenavljati. Vsako ureditev kot podlago za usmerjanje gospodarjenja z gozdovi moramo razumeti v stalnem razvoju, podvržena je stalnim spremembam.«

- Polemika o enem ključnih vprašanj gozdnogospodarskega načrtovanja in gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji traja že 15 let. Na opozorila in argumente ni nihče odgovarjal, pripombe oz. mnenje Oddeleka za gozdarstvo BF na osnutek pravilnika niso upoštevali in sporni koncept preprosto predpisali. Tu gre za razhajanje v vrhu stroke, z MKGP in Zavodom za gozdove na eni strani in šolo (Oddelekom za gozdarstvo in gozdne vire na BF) na drugi strani. Ob tem je treba spomniti na vlogo, ki jo je odigral Oddelek za gozdarstvo BF pri zadnjih dveh obnovah območnih gozdnogospodarskih načrtov v Sloveniji, kjer gre nedvomno tudi za številne pridobljene izkušnje.
- Ta tematika je za gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji tako pomembna, da si zasluži obravnavo v okviru gozdarskih študijskih dni ali posebnega seminarja. Čas je, da si ustvarimo jasno predstavo o konceptu načrtovanja sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in zanj v okviru obstoječe kadrovske strukture ustvarimo tudi ustrezne organizacijske pogoje.
- ### Viri
- BATESON, G., 1996. Oekologie des Geistes.- Suhrkamp, s. 675.
 BATESON, G., 2000. Geist und Natur eine notwendige Einheit.- Suhrkamp, s. 285.
 BINNIG, G., 1997. Aus dem Nicht (Ueber die Kreativitaet von Natur und Mensch).- Piper, Muenchen-Zuerich, s. 298.
 CAPRA, F., 1994. Wendezeit.- OTV Sachbuch, Muenchen, s. 513.
 EIGEN, M. / WINKLER, R., 1996. Das Spiel - Naturgesetze steuern den Zufall.- Piper, Muenchen-Zuerich, s. 404.
 GAŠPERŠIČ, F., in sod., 1988. Strokovne podlage za obnovu načrtov gospodarskih enot.- Ljubljana, s. 124.
 GAŠPERŠIČ, F., 1989. Gozdnogojitveni cilji in njihova vloga v procesu načrtovanja razvoja gozdov.- Gozd. vestnik, 47, 10, s. 410-419.
 GAŠPERŠIČ, F., 1994. Organsko-probabilistični koncept v načrtovanju sonaravnega gospodarjenja z gozdovi.- Zb. gozd. in les., 44, s. 179-214.
 GAŠPERŠIČ, F., 1995. Gozdnogospodarsko načrtovanje v sonaravnem ravnanju z gozdovi.- Oddelek za gozd. BF, Ljubljana, s. 403.
 GAŠPERŠIČ, F., 1996. Gozdnogospodarsko načrtovanje v funkciji razvoja pri gospodarjenju z gozdovi v Sloveniji.- Zb. gozd. in les., 50, s. 143-160.
 GAŠPERŠIČ, F. / KOTAR, M., 1986. Zaključno poročilo o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji.- Strokovna in znanstvena dela, št. 95. Ljubljana, s. 50.
 GAŠPERŠIČ, F. / KOTAR, M. / WINKLER, I., 1992. Dileme prihodnje ureditve gospodarjenja z gozdovi.- Oddelek za gozd. BF, Ljubljana, 35 s.
 GAŠPERŠIČ, F. / KOTAR, M. / MLINŠEK, D. / POGAČNIK, J., 1993. Dileme nadaljnega razvoja gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji.- Odd. za gozd. BF, Ljubljana, s. 50.
 JANTSCH, E., 1992. Die Selbstorganisation des Universums.- Hanser Verlag, Muenchen - Wien, s. 464.
 LJAPUNOV, A. A., 1984. Kibernetičskij podhod k teoretičeskij biologii.- Kibernetika živogo (Biologija i informacija), »Nauka«, Moskva, s. 38-45.
 KLEPAC, D., 1997. Novi sistem uređivanja prebornih šuma.- Hrvatske šume, Zagreb, s. 36.
 LORENZ, K., 1973. Die Rueckseite des Spiegels.- Piper, Muenchen - Zuerich, s. 338.
 MALIK, F., 1996. Strategie des Managements komplexer Systeme, (Ein Beitrag zur Management - Kybernetik evolutionerer Systeme).- Paul Haupt, Bern, Stuttgart, Wien, s. 589.
 MILETIĆ, Ž., 1954. Osnovi uređivanja prebirne šume.- Zadružna knjiga, Beograd, s. 424.
 MONOD, J., 1977. Zufall und Notwendigkeit (Philosophische Fragen der modernen Biologie).- DTV, s. 73.
 OVCINNIKOV, J. A., 1984. Osnovnye tendencii v fiziko-himičeskij biologii.- Kibernetika živogo (Biologija i informacija), »Nauka«, Moskva, s. 10-18.
 POPPER, K., 1994. Logik der Forschung.- J.C.B. MOHR, Tuebingen, s. 481.
 POPPER, K., 1998. Objektive Erkenntnis (Ein evolutionerer Entwurf).- Hoffmann und Campe, s. 414.
 POPPER, K., 1999. Auf der Suche nach einer besseren Welt.- Piper, Muenchen - Zuerich, s. 282.
 POPPER, K., 2000. Alles Leben ist Problemloesen.- Piper, Muenchen - Zuerich, s. 336.
 POPPER, K. / LORENZ, K., 1994. Die Zukunft ist offen.- Piper, Muenchen - Zuerich, s. 143.
 PRIGOGINE, I. / STENGERS, I., 1993. Dialog mit der Natur (Neue Wege naturwissenschaftlichen Denkens).- Piper, Muenchen - Zuerich, s. 346.
 RIEDEL, R., 1975. Die Ordnung des Lebendigen (Systembedingungen der Evolution).- Paul Parey, Hamburg und Berlin, s. 372.
 RIEDEL, R., 1981. Biologie der Erkenntnis.- Paul Parey, s. 231.
 RIEDEL, R., 1990. Evolution und Erkenntnis.- Piper, s. 360.
 VESELIĆ, Ž. / GOLOB, S., 1994. Predlog sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji.- Zb. ref., Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, s. 21-44.
 VESTER, F., 1993. Neuland des Denkens (Vom technokratischen zum kybernetischen Zeitalter).- DTV, s. 547.
 VOLKENŠTEIN, M. V., 1984. Teorija informacii i evolucija.- Kibernetika živogo (Biologija i informacija), »Nauka«, Moskva, s. 45-54.
 WESSON, R., 1995. Chaos, Zufall und Auslese in der Natur.- Insel, s. 400.
 Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (Ur. list, št. 5/1998).
 Pripombe k osnutku pravilnika o vsebini načrtov za gospodarjenje z gozdovi in o postopkih za njihovo sprejemanje.- Oddelek za gozdarstvo BF (1997), s. 8.
 Zakon o gozdovih (Ur. list, št. 30/1993).